

Literature in Flux: z ladjo po Donavi od Bolgarije do Avstrije, prvi del

Na to nismo bili pripra

NATAŠA KRAMBERGER

"Espatrio," zašepeta Romunka v avtobusu, "Ujuy, espatrio," zašepeta, da jo sliši ves avtobus. "Naše" letalo je parkirano na pisti pred nami, parkirano je za nas, državljanke z veljavnimi potnimi listi, mi pa zaprti v avtobus že pol ure nemočno gledamo, kako policisti in karabinjerji in agenti v civilu na letalo prisilno vkrcujejo ljudi v lisicah, ljudi s skuštranimi glavami in prekratki hlačami, ljudi s temno rjavo kožo in romskimi priimki, ljudi brez dokumentov, a s kartoteko, ljudi, skratka, ki v Italiji nimajo česa iskati in jih zato Italija pošilja tja, od koder so prišli. "Espatrio," zdaj šepeta že ves avtobus, prisilna vrnitev v domovino. Če v Bukarešto letiš iz Milana, je to v teh časih menda običajna praksa, v teh časih, ko naj bi bil red vendarle še vedno red.

Nekaj italijanskih biznismenov zelo grdo gleda, oni bi morali že zdavnaj vzleteti, oni si ne morejo privoščiti zamude, oni, ki ne samo, da imajo dokumente, pač pa imajo tudi bajne pogodbe in strašne posle, ki jih čakajo tam v Romuniji, razkurjeno nergajo in gledajo na svoje zapestne ure, zdaj bi morali biti že na pol poti, merda, ne pa tu, čakajoč na kriminalce.

Mene beseda "espatrio" samo še bolj zmede. Letala me je strah, prtljage imam preveč, a mogoče kljub temu premalo (kaj naj človek vzame na šest tednov poti po Donavi?, v Bolgariji je še poletje, v Avstriji bo mraz, že zdaj vem, da imam preveč knjig in premalo puloverjev, pa dobro), na poti do letališča sem uspešno preživela sedem infarktov, ker veleslavni italijanski biznismeni na milanski obvoznici ne znajo voziti zgodnji uri primerne in že ob sedmih zjutraj tulijo, hupajo, zavirajo v zadnjem trenut-

ku in drug drugega prehitvejo po desni, jasno, z dvignjenim sredincem. Vsaj štirikrat na tej poti sem bila prepričana, da se bomo zaleteli, dvakrat sem dobesedno videla, kako se naš odbijač dotika avtomobila pred nami (pri 130 kilometrih na uro) in če k temu dodamo še kričanje in jok in moledovanje tistih, ki so manj avanturistični od šoferjev, je samo čudo božje, da nihče ni končal na urgenci.

Ah. Espatrio. Človek bi skoraj zavidal tem italijanskim policistom, ki točno vedo, kam je treba koga poslati nazaj, v katero državo, v kateri kraj, oni točno vedo, kam kdo spada, h komu in zakaj. V teh zmedenih časih je dobro imeti takšno precizno prostorsko orientacijo, dobro je imeti take policiste, ki vedo, česar vtisih ne ve nihče drug, torej kje je dom, kje je domovina in kaj je espatrio.

Prvi dom: Ruse, Bolgarija

Za projekt Literature in Flux sem prvič slišala pred točno enim letom, ko sem dobila pisateljsko štipendijo Fundacije S. Fischer in sem lahko dva meseca gostovala v literarnih rezidencah mreže Halma. Dva meseca, dve različni rezidenca. Moja takratna druga rezidenca je bila pri Elias Canetti centru v mestu Ruse v Bolgariji in tam, čisto pri reki Donavi, mi je Bernd Janning, kulturni menedžer iz Fundacije Robert Bosch, povedal, da Halma in še nekaj partnerjev po vsej Evropi pripravljajo ta nori projekt, to noro ladjo, ki naj bi plula proti toku, od Bolgarije do Avstrije, na njej pa pisatelji z vseh vetrov. Ideja me je tako prevzela, da nisem pomisljala niti za hip, ko me je Laura Seifert, vodja projektov pri mreži Halma, povabila, da v projektu sodelujem. Da se peljem s to ladjo. Vso pot, če hočem. Vseh teh 1200 kilometrov. Vseh teh 42

Vsi po vrsti imajo v obrazih napisanih veliko zgodb

dni. Z več kot 60 pisatelji. Na več kot 100 branjih. Od Bolgarije do Avstrije. Na reki.

Zdaj sem torej vedela, kam odhajam, saj sem v mestu Ruse enkrat že bila, skoraj tako je bilo, kot da grem nazaj domov, ja, ja, espatrio. Najprej z letalom iz Milana v Bukarešto in od tam z avtomobilom čez edini most, ki povezuje Romunijo in Bolgarijo, edini most čez Donavo, ki si ga ti dve državi delita, čeprav je Donava tako zelo dolga. Ruse je majhno industrijsko mesto, ki leži povsem pri reki, tam se je rodil in živel veliki mislec in pisec Elias Canetti, tam je bilo nekoč veliko avstro-ogrsko oporišče, danes pa ima mesto nekaj žalostnih opuščeni fabrik, termoelektrarno in majhne butike s tekstilom.

Že na letališču v Bukarešti znova spoznam, kaj pomeni dom. Ali bolje, kaj pomeni, počutiti se kot doma. Ko svoj veliki kovček in torbo končno pritovorim do izhoda, že od daleč vidim, kako mi maha. Divje maha. Se reži (pri čemer mu manjka še kakšen zob več kot lani). Mišo. Taksist Mišo. Bolgarski Turek, ki odlično govori romunsko in italijansko, njegov sin pa je avtomehanič, ki je lani do-dobra vzel v roke našega starega golfa in mu zamenjal čisto vse dele, ki jih avtomehanič lahko zamenja v enem starem golfu. Danes Mišo v rokah nosi kartonček z mojim imenom, kot da bi bilo to zares potrebno, kot da me ne bi lani vsaj petkrat peljal čez donavski most iz Bolgarije v Romunijo v zahvalo, ker sem mu podarila nekaj svojih zgodb. "Dobrodošla," reče in se reži in si karton z mojim imenom povezne na glavo. "Dobrodošla, a veš, da je tvoja knjiga že prevedena v bolgarščino?"

Ob tem se človek mora vsaj malo počutiti doma, vsaj malo mu mora

iti na smeh, in ko odgovorim: "A res? A da je roman že v celoti preveden? Jaz pa sem mislila, da mora prevajalec še preveriti nekaj izrazov," on vzklikne: "Ne, ne, končano je, pripravljeno na tisk, naslednji mesec izide!" Res ne vem, ali je to samo Mišo (in še zanj ne vem, ali nemara samo šarmersko blefiraj) ali pa vsi bolgarski taksisti tako vneto spremljajo dogajanje na prevodni slovensko-bolgarski literarni sceni. Mogoče bi bilo sicer bolj praktično, če bi malo manj časa izgubljali za knjige in si ga malo več vzeli za vožnjo, ampak tudi ko Mišo dirka 160 čez vse tiste luknje in kolovoze in mimo vseh tistih potepuških psov, imam še vedno občutek, da je vse dobro, da je vse okej, zdaj smo med znanimi ljudmi, med znanimi obrazi (in nehoti se spomnim na prijatelja, ki mi je zadnjič rekel, da ko enkrat začneš v vsakem kraju na svetu iskati samo še znane obraze, ne pa novih avantur, resno tvegaš, da osiviš, se postaraš in ne greš nikamor več, presneto, sem mu odgovorila, niti trideset še nisem, ti pa meni o sivini!, a malo me je tudi zaskrbelo).

Prva ladja: Rožen

V mestecu Ruse ni več časa za melanholije, filozofije in razpredanja. Vse vrvi, se pripravljajo, kovčki se prevažajo, torbe se nosijo, mrzlično se iščejo izgubljeni potni listi, zapravljeni osebne izkaznice in pozabljene denarnice in ob pol šestih zvečer nas vse malo prekmalu dohiti odprtje fotografske razstave Čakajoč na Evropo, ki jo je pripravil nemški fotograf Frank Gaudlitz. Tri leta je potoval ob Donavi in fotografiral ljudi, ki živijo ob reki. Poleg si je zapisoval tudi njihove želje, recimo željo gospoda iz Srbije: "Želim si, da bi ljudje čez deset let še vedno smeli žgati rakijo." Ali pa željo gospe iz Bolgarije: "Želim si, da bi se moja penzija,